

Дечје музичко стваралаштво

Питањем стваралаштва у настави бавили су се бројни домаћи и страни аутори, пре свега психолози и педагози. Међу значајнијим су: Алис Маил, Радивој Квашчев, Емил Каменов, Марко Стевановић, Младен Вилотијевић, Славица Сић, Зорица Јоцић и други. Алис Маил описује стваралаштво као „промишљен процес стварања нових комбинација деловања грађе, покрета, речи, симбола или идеја и омогућавање да производ буде на неки начин доступан другима“ (Маил, 1968: 6).

Стваралачко мишљење интензивно је проучавао Радивој Квашчев. Према њему, сви људи су креативни, јер су пре свега оригинални и непоновљиви у својој природи. Радивој Квашчев је расправљао и о чиниоцима који подстичу стваралачко мишљење и чиниоцима који га ометају. Закључио је да креативност укључује и подразумева цео један развијен и сложен систем когнитивних (сазнајних) процеса.

Емилу Каменову, најважнија функција изражавања и стварања је „да помогне личности у развоју да однегује сопствени естетски сензибилитет, стиче богата и разноврсна чулна искуства, оплемењује своје емоције и изгради трајну потребу за стваралачким и конструктивним деловањем у сопственој друштвеној и природној средини“ (Каменов, 1999: 10).

аралачки процес одликују четири фазе:

према

кубација

уминација

ификација

очетна, припремна, фаза подразумева упознавање проблема, трагање за информацијама, чињеницама, грађом и њиховим
умирање, како би се лакше дошло до решења.

фази инкубације је изражено дивергентно мишљење, када се размишља о могућим решењима.

фази илуминације долази до просветљења (ефекат *еурека!*). То је онај тренутак када се идеја о решењу изненада јавља.

оследња фаза у креативном процесу је верификација, када се врши провера, односно естетска анализа, роцењивање и
новање решења.

е од особина које поседује креативна личност су: сензитивност, осећјност, самопоуздање, упорност, мотивација,

ајност, отвореност за ново и непознато, спремност на ризике, проницљивост, радозналост, маштовитост, инветивност

Нада Ивановић (Ивановић, 2007: 33) указује да су извођење и стварање места где се унутрашње биће деце највише експонира, те су та места уједно и најосетљивија за стицање одбојности према активностима у оквиру подручја дечјег музичког стваралаштва уколико се наставни процес не одвија адекватно и у складу са њиховим музичким и психо-физичким способностима.

Емил Каменов такође сматра да „уколико се стваралаштво деце не подржи и не развија у одређеном узрасту, већ се омета и гуши крутим и неодговарајућим поступцима, оно неповратно атрофира и нема начина да се касније битније унапреди“ (Каменов, 1999: 303). Зато стручњаци истичу да је предшколско детињство веома осетљив период у развоју стваралачких способности деце.

Дечје музичко стваралаштво се може развијати и усавршавати кроз следеће
видове рада:

- стваралачко певање у предшколском периоду (певање измишљених песама, певачко измишљање)
- импровизација покрета уз музику;
- ликовно и литерарно изражавање под утиском музике;
- импровизација ритмичке пратње;
- импровизација ритмичко-мелодијских целина
- мелодијско-ритмичка импровизација на познати текст песме.

Свако дечје спонтано, ненаучено певање називамо стваралачко певање. Норвешки професор музике Бјерквол спонтаној песми даје огроман значај у развоју детета. Он разликује неколико видова дечје песме у најранијем узрасту. Први је *аморфна песма*, која прво представља гугутање новорођенчета. То је за њега прва игра гласом и звуком. „Од животне је важности овладати спонтаном песмом јер је она део заједничког кодекса дечје културе и деци даје посебан кључ за изражавање и људски раст” (Бјерквол, 2005: 86). Друге две форме спонтане песме које деца користе су *формуле и готове песме*. У њима се деца користе већ познатим песмама.

О сличном виду песме говори и Мира Воглар, која прво дечје певање назива „лалање” (Воглар, 1980: 14). Овај вид певања је присутан током седмог месеца, када дете у игри обликује неодређене кратке мелодије. Дете обликује „падајуће” мелодије у одређеним интервалима. Овај вид певања има важну улогу у предговорном периоду и свако дете пролази кроз период певачког певања. Уколико се подстиче на одговарајући начин дете наставља са певачким стваралаштвом током целог предшколског периода. Воглар разликује два вида певачког стваралаштва у том периоду:

Извишљање које у првом плану има речи и представља неку врсту наративног извишљања (приповедачки). Дете прича о ономе што види, мисли или о ономе шта жели. Мелодија коју при том изводи је несиметрична, прилагођена речима. Овај вид певања извишљање настаје у игри, за време вожње, за време љуљања на љуљашци или у сличним приликама.

Извишљање које у првом плану има ритам и мелодију, уз коју дете изводи одговарајуће покрете, а најчешће се њише. Дете пева у такт са извишљеном мелодијом коју при понављању мења. Речи при том нису битне, сведене су на гласове, слоге, речи. Овакво певање најчешће јавља пре спавања или је везано за неки пријатан доживљај. Неретко деца комбинују ова два вида певања (Воглар, 1980: 15).

Поједине музичке игре подстичу децу на стваралаштво.

Продајемо мале клавире

У игри учествује најмање три играча – један купац, продавац, а трећи је клавир. У продавници може бити и више „клавира“. Продавац хвали своје клавире. Наилази купац и испробава клавире тако што прстима свира по диркама које су нацртане на хамер папиру. Док *купац свира*, *клавир пева* измишљену мелодију на неки неутрални слог. Кад испроба клавире, купиће онај који је отпевао најлепшу мелодију.

Импровизација покрета уз музику је најзаступљенији вид дечјег стваралаштва у млађим разредима. Ученици осмишљавају покрете уз песму коју су научила или уз инструменталну музику коју слушају.

Концерт

Весело С. Гргић

Гу-да-ло гу - ди, гу, гу, гу, а тру-ба тру - би, тру, тру, тру, тру.

Жи-це на хар - фи бру - је, брум, а бу - бањ лу - па, бум, бум, бум, бум.

Импровизација ритмичке пратње

Циљ овог вида рада је измишљање и извођење ритмичке пратње уз научене песме или бројалице. Док цела група пева, један ученик измишља ритмичку пратњу на инструменту који сам одабира. У појединим музичким играма ученици имају задатак да свирају на ритмичким инструментима, при чему сами осмишљавају ритам. Такве су Телеграм, Колико је сати и др.

Телеграм

Весело I група

В.Томерлин

Ша - ље - мо вам те - ле - грам, да је де - да жив и здрав, ба - ка ма - ло

један ученик изводи ритам
на штапићима

сви понављају

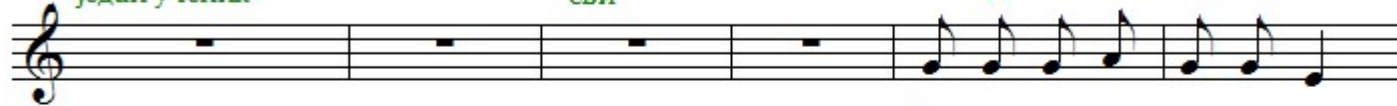

ки - ше, а - ли ни - шта ви - ше.

један ученик

сви

II група

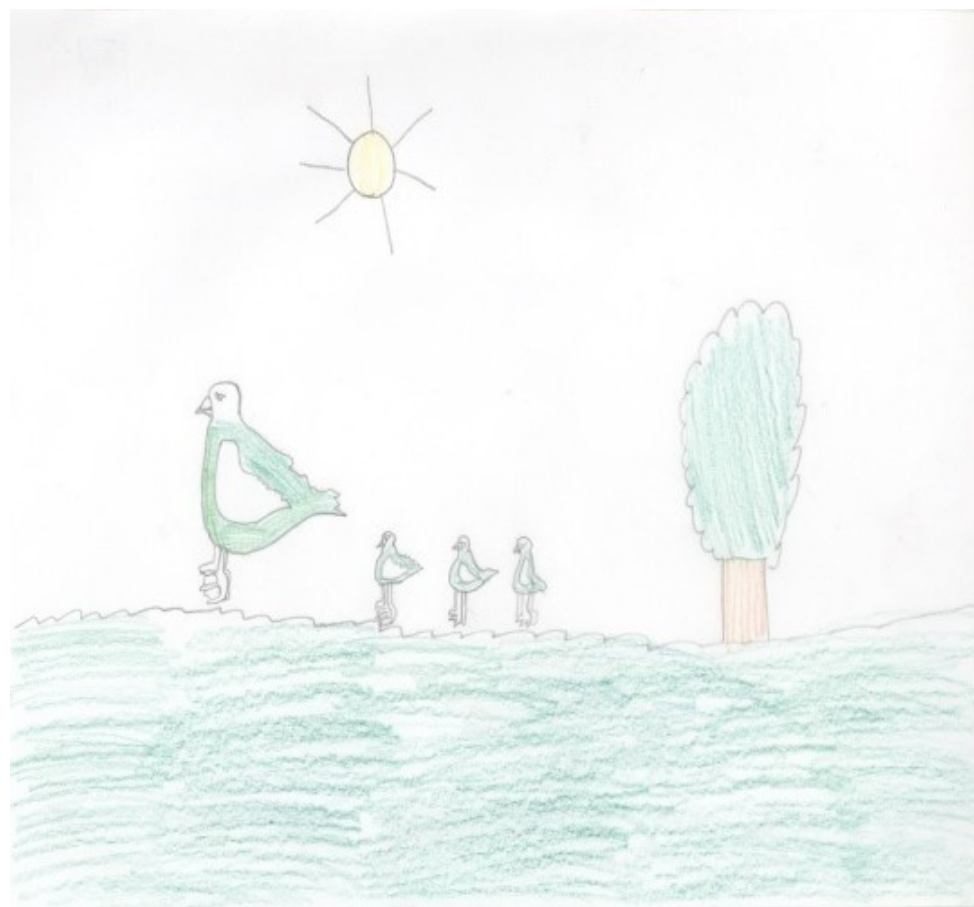
При - ми - ли смо те - ле - грам,

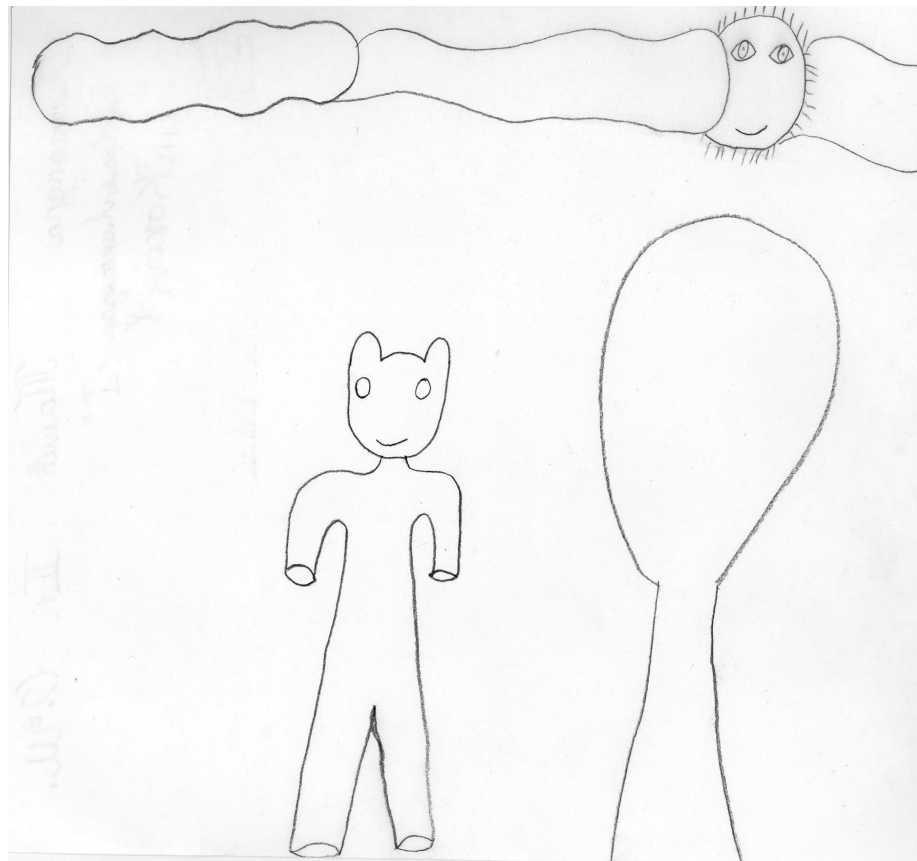
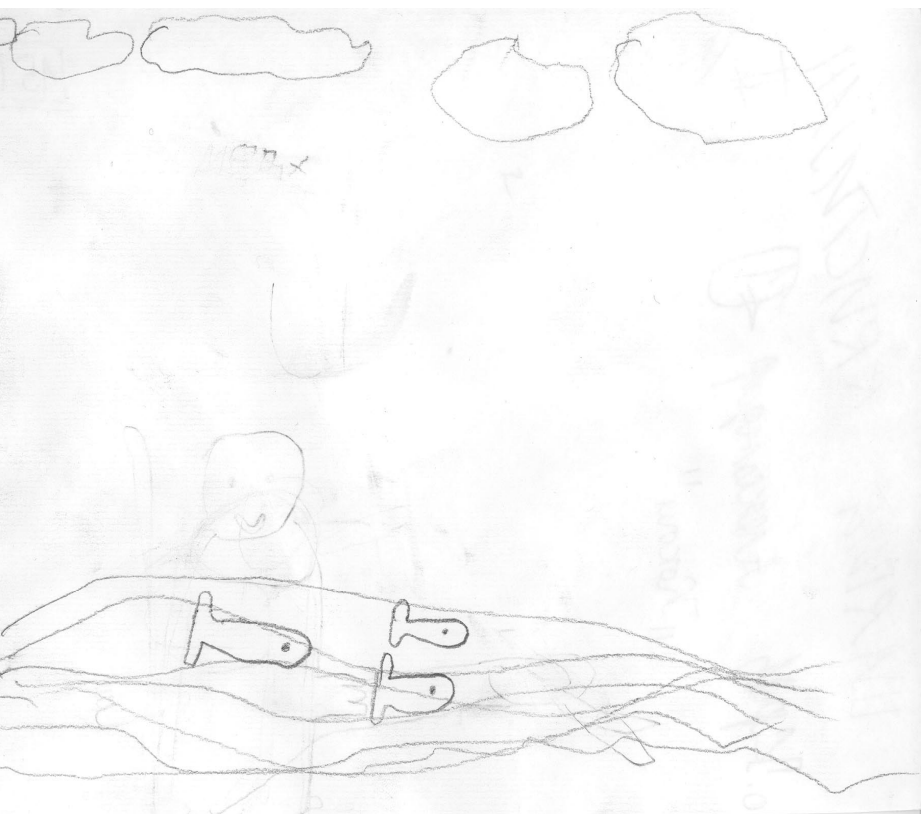
да је де - да жив и здрав, ба - ка ма - ло ки - ше, а - ли ни - шта ви - ше.

Ликовно изражавање под утиском музике

Смисао овог вида рада је да се музиком подстакну стваралачке способности деце у ликовној уметности. У почетку се слушају дечје уметничке песме, након чега деца ликовним средствима изражавају своје утиске, а касније се уводе и инструменталне композиције програмског карактера. Наставник треба да мотивише децу за слушање нове инструменталне композиције, не откривајући наслов дела. Циљ је да музика код деце изазове индивидуални доживљај који ће ликовно изразити. Довољно је да дете доживи њен карактер и приближно ослика атмосферу слушане композиције. О њеном садржају ће се накнадно попричати, уз анализу дечијих ликовних радова, што ће бити „допуна примарног емотивног реаговања детета и оно ће се њему радовати“ (Плавша, 1968: 182). У одређеном тренутку, са старијом децом треба поразговарати о томе на основу чега су направили илустрацију и шта их је конкретно инспирисало у композицији (ритам, темпо, звук инструмента...). Ако је мелодија, треба да опишу њен карактер; ако је темпо, разговарати о томе какав је темпо и сл. Ако је композиција програмска, треба поразговарати о томе шта је све могло композитору да послужи као инспирација у стварању дела, након чега наставник говори наслов композиције.

Импровизација ритмичко-мелодијских целина

Рад на импровизацији ритмичко-мелодијских целина представља виши ниво активирања дечјих стваралачких музичких способности. Овај вид рада се може практиковати у корелацији са српским језиком. Часови на којима ученици треба да одрецитују песмицу коју су научили напамет, могу се обогатити музиком. Ученици ће уз помоћ учитеља учествовати у стварању мелодије на текст песме. Импровизација једноставних мелодија омогућена је кроз *музичка питања и одговоре, ритмичко-мелодијске допуњалке, и стварање мелодије на задати текст.*

Музичка питања и одговори

Музичка питања и одговори су вид рада који подразумева музички дијалог између учитеља и ученика. Пошто се одабере текст песме који су ученици усвојили, учитељ започиње мелодију, у обиму два такта (музичка фраза), која интонативно и хармонски одговара постављању питања. Ученици одговарају појединачно, стварајући мелодију, такође, у обиму два такта, која треба да има логичан мелодијски завршетак. Са претходном фразом треба да чини заокружену музичку мисао у облику мале музичке реченице. Циљ је да ученици осете логику повезивања тонова у мелодији, као и стабилан мелодијски завршетак.

ПРИМЕР (питања и одговори)

Воћњак крај куће

Учитељ: У воћњаку с пролећа

Ученик: Листа грање дрвећа.

Учитељ: А лети већ ко год хоће

Ученик: може брати зрело воће.

Учитељ: Са јесени око куће

Ученик: лишће жути, све је жуће.

Учитељ: Хладноћу и зимске дане

Ученик: Дочекаће голе гране.

Воћњак крај куће

Текст:
Ранко Симовић

Наставник Ученик

У во - ћња - ку с'про - ле - ћа, ли - ста гра - ње др - ве - ћа.

Наставник Ученик

А ле - ти већ ко год хо - ће мо - ђе бра - ти зре - ло во - ће.

Наставник Ученик

Са је - се - ни бла - го ме - ни, ли - шће ђу - ти све је ђу - ће.

Наставник Ученик

Хла - дно - ћу и зим - ске да - не, до - че - ка - ће го - ле гра - не.

Учитељ: Чича има обичај
Ученик: да са румом пије чај.
Учитељ: Онда мало јаче виче
Ученик: и ловачке прича приче.

Учитељ: Деца да би чула приче,
Ученик: скупе се око чиче.
Учитељ: Чича оне који чуче
Ученик: за чуперак често вуче.

У следећој фази рада смисао за обликовање музичких целина развијамо извођењем питања и одговора у обиму две мале музичке реченице, од којих прва, коју осмишљава учитељ, треба да заврши полукаденцом, дакле нема убедљив завршетак, а друга, коју ствара дете, завршава потпуном каденцом.

- Каденца – крај тока музичке мисли.

2а Питања и одговори
у облику реченица

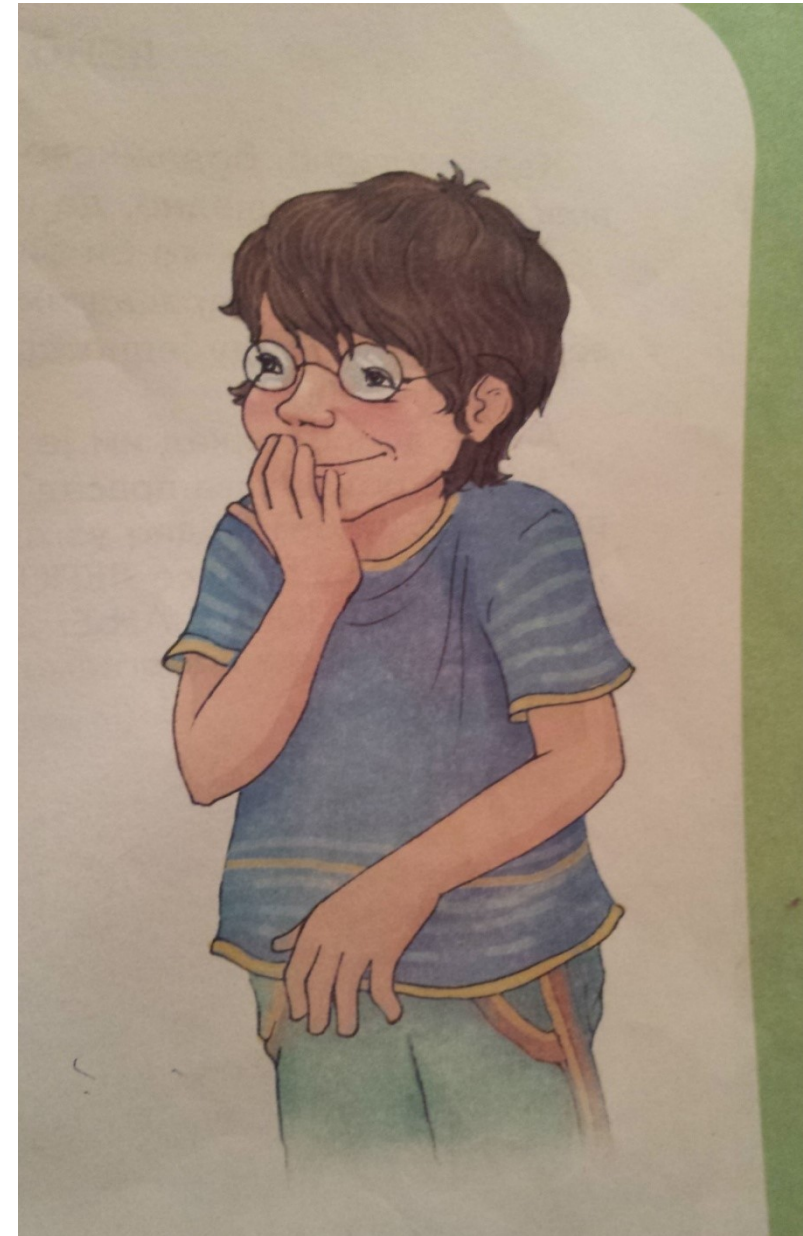
Са мном има нека грешка

*Учитељ: Са мном има нека грешка,
лице ми се само смешка.*

*Ученик: Без разлога и без везе,
уста ми се само кезе.*

*Учитељ: И кад нећем и кад хоћем,
Морам да се закикоћем.*

*Ученик: Нестрпљив сам једва чекам
да се мало зацерекам.*

Са мном има нека грешка

Текст:
Влада Стојиљковић

Наставник

Ученик

Наставник

Ученик

Позив на крекетање

Андра Фрањићевић

Учитељ: Јутрос жаба жабама

Упутила писмо:

*Ученик: 'Целе зиме, рођене,
Крекетале нисмо.*

Учитељ: Па нервозу због тога

Добила сам јаку,

*Ученик: Те вас зовем: Дођите
На жур у врбаку!*

Учитељ: Изволите, молим вас,

Моје госпе fine,

*Ученик: Да се искрекећемо,
Да нас жеља мине!"*

..ЛАБУДИЋИ МАЛИ Ј.Ј.Змај (музичка допуњалка-
развијање осећаја за међусобни однос две зависне
еченице)

Наставник: Лабудићи мали

Ученик: још не могу знати,

Наставник: Колико им вреди

Ученик: њина добра мати.

Наставник: Она бригу брине,

Ученик: бди о њима свима,

Наставник: Крај себе их води,

Ученик: на леђа их прима.

Наставник: Ноћу их покрива,

Ученик: перјем својих крила,

Наставник: да јој не озебе,

Ученик: породица мила.

Наставник: Материна љубав

Ученик: није празна бајка,

Наставник: ви бар, децо, промишљајте

Ученик: Шта вам вреди мајка.

Мелодијско-ритмичка импровизација на задати текст

Овај вид изражавања представља врхунац у стваралачком музичком ангажовању ученика. Ослањајући се на знање и искуство стечено кроз претходне видове рада из области дечјег музичког стваралаштва, ученици *компонују*, стварају мелодију на задати текст. Учитељ одабира текст који су ученици већ усвојили на часовима српског језика. Ликовна илустрација и разговор о тексту тексту додатно ће побудити мотивацију и жељу код ученика за стварањем мелодије. У појединачном певању, ученици интерпретирају своје музичке импровизације. Саветује се да се импровизације одмах сниме на неком од аудио-уређаја, како би учитељ могао да их доради и нотално забележи. Најлепше примере извешће на некој од наредних часова, што ће бити награда и задовољство ученицима који су се потрудили у осмишљавању мелодије. Ако изразе жељу, ученици могу научити песму која им се највише допада. Битно је да се стваралачке активности ученика вреднују према стваралачком ангажовању, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације педагошки оправдане.

Љутић

Добрица Ерић

Не знам да л' је љут

или име вара

Тек лептирић жут

са њим разговара.

Већ нешто пије

из његове чаше

И све веселије

криоцима маше.

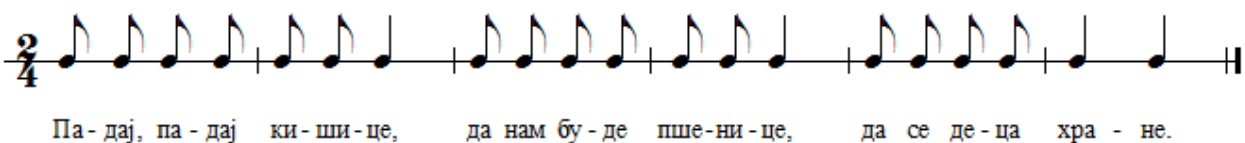
15. 16. март

За наведене бројалице осмислити и извести ритмички аранжман за два ритмичка инструмента.

Маце преду, преду

Падај, падај кишице

Један, два, три

Еци,пеци, пец

Е - ци, пе - ци, пец, ти си ма - ли зец, а ја ма - ла пре - пе - ли - ца, е - ци, пе - ци, пец.

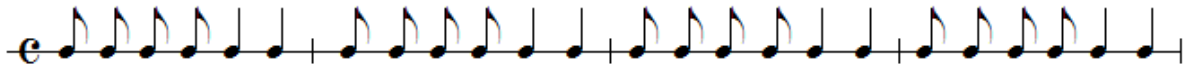
Мјауче маца

Мја - у - че ма - ца, хте - ла - би мле - ка, не - пла - чи ма - цо, да - ће ти се - ка.

Гусен, гусеница

Гу - сен, гу - се - ни - ца, во - да, Ле - пе - ни - ца, ко то и - де сам, нек га бу - де срам.

Иза брда плава

И - за бр - да пла - ва, миш цр - ве - ни спа - ва, ми - ша ма - чка љу - ља, по - сте - ља га жу - ља,

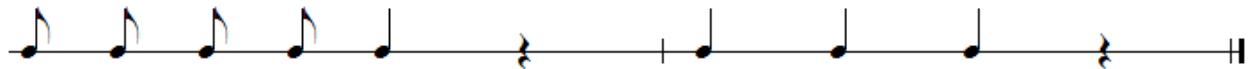

не мо - же да бе - жи, дла - ка му се је - жи, беж, ми - јо, беж!

Ен, тен, тини

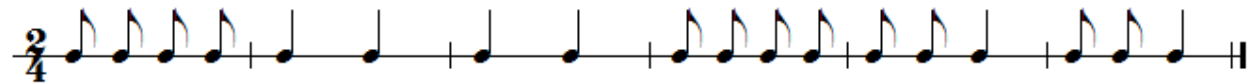

Ен, тен, ти - ни, са - ва - ра - ка ти - ни, са - ва - ра - ка, ти - ка, та - ка,

е - лем, бе - лем буф, гриф, граф, труф!

Меда и зека

И - де ме - да туп, туп, туп, туп, ска - че зе - ка хо - па цуп, хо - па цуп.